

ЕКО-ВІДНОВЛЕННЯ

Зміна клімату призвела до зниження рівня води в річках України (рівень води найбільшої річки, Дніпра, знизився на 10% за останні 30 років). Це призвело до економічних втрат у 1 млрд доларів у 2020 році внаслідок посухи та пожеж. У відповідь на зміну клімату Україна перед війною поставила за мету зелену трансформацію економіки та встановила нову кліматичну ціль щодо зменшення викидів CO₂ на 65% порівняно з базовим роком (1990). Низька енергоефективність інфраструктури, будівель та промислового виробництва прогресувала в Україні з 1991 року в результаті повільної трансформації у ринкову економіку, а також непослідовної розробки політики, яка не стимулювала бізнес та громадян до підвищення енергоефективності. Зношена інфраструктура перетворилася з переваги на слабкість української енергетичної системи у вигляді тягаря для споживачів, які платять за величезні втрати та надлишки потужностей електроенергетичної та газової інфраструктури. Україна продемонструвала найбільш значний прогрес у трансформації енергетичного сектору, що призвело до швидкого зростання ВДЕ до 10% енергетичного балансу протягом 5 років та лібералізації енергетичних ринків. Проте до війни ситуація із забрудненням навколишнього середовища була критичною, оскільки щорічно викидалося понад 500 млн. тонн відходів, причому лише 25% з них утилізувалося. Лише у 2020 році погане поводження з відходами та забруднення навколишнього середовища через енергетику та промисловість призвели до економічних збитків щонайменше на 2,2 млрд грн.

Війна, розпочата Росією, призвела до руйнування інфраструктури, значного забруднення території та зниження економічної активності. Ці проблеми доповнюються загрозами енергетичної та економічної безпеки, такими як висока залежність від імпортованого викопного палива, яка перевищувала 30% з газом і 60% з нафтопродуктами, а також блокування ключових морських портів, які забезпечували експорт української продукції, таким чином роблячи наявність стійкої економіки та надійного енергопостачання пріоритетами для України.

Відповідно до Національного плану відновлення, український уряд бачить потенціал для України для забезпечення зеленого переходу до нової зеленої економіки, яка повністю інтегрується в європейську економіку та стане основним елементом у розбудові стратегічної автономії ЄС. Компонент «Еко-відновлення», який забезпечить зелений перехід України, складається з 4-х стовпів: 1) архітектура та фінанси кліматичного урядування; 2) чиста енергія та зелені будівлі; 3) нова зелена економіка; 4) збережене довкілля та розвинене біорізноманіття.

#1. ЕФЕКТИВНІ ФІНАНСИ ТА АРХІТЕКТУРА КЛІМАТИЧНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО УРЯДУВАННЯ | До війни Україна розробляла та ухвалювала кліматичну політику, яка б чітко визначала цілі та встановлювала інструменти для України для забезпечення зеленого переходу. З початком війни український уряд змушений був зосередитися на вирішенні питань енергетики та соціального забезпечення та забезпеченні переходу до військової економіки. Тим не менш, Україна сповнена рішучості забезпечити зелене відновлення та розвиток України шляхом створення прозорої політичної бази, яка забезпечить її зелений перехід. Цифровізація екологічного моніторингу забезпечить прозорий контроль за забрудненням повітря. Для забезпечення комплексної трансформації економіки та соціального забезпечення Україна також повинна мобілізувати достатню кількість кліматичного фінансування зі значною опорою на міжнародні джерела капіталу, для чого пропонуються такі ініціативи:

- Розробити інструменти політики, які стимулюють зелене відновлення України, включаючи впровадження найкращих доступних технологій;
- Створити чітку архітектуру кліматичного урядування, яка б забезпечувала ефективну координацію між державними органами в Україні та давала б чіткий сигнал бізнесу та інвесторам щодо початку довгострокових проектів зеленої трансформації;
- Забезпечити доступ до чистої питної води в усіх регіонах України;
- Мобілізувати зелене фінансування для забезпечення зеленого відновлення будівель, промисловості, інфраструктури та розвитку зеленого транспорту;
- Забезпечити облік, моніторинг та звітність щодо викидів вуглецю в результаті господарської діяльності;
- Інтегрувати українські та європейські інструменти екологічної політики, які стимулюють зелений перехід та запобігають забрудненню повітря;
- Розвивати ринок зеленого фінансування, який забезпечить достатню мобілізацію зеленого капіталу для фінансування зеленого переходу.

Ефективна архітектура кліматичного урядування гарантуватиме, що Україна матиме ефективні стимули для трансформації та буде забезпечена достатніми ресурсами для фінансування цих змін.

#2. ПОБУДОВА ЧИСТОЇ ЕНЕРГІЇ ТА ЗЕЛЕНИХ БУДІВЕЛЬ | Енергетичний сектор України за останні роки продемонстрував значний прогрес у своїй трансформації в результаті ринкових реформ та розвитку відновлюваних джерел енергії. Проте стрімкий розвиток ВДЕ погіршився внаслідок зниження енергоспоживання у 2020 році (через пандемію). Крім того, повільна лібералізація ринку, викликана соціальною незахищеністю громадян, призвела до значних потрясінь на ринках електроенергії та газу. Зниження енергоспоживання на 30% та високий споживчий борг призвели до фінансового дисбалансу на ринку, який у червні перевищив 1 млрд дол. На тимчасово окупованих територіях знаходяться значні обсяги генеруючих потужностей, у тому числі 2,6 ГВт-год ВДЕ та понад 50% теплових потужностей. Відновлення зосередиться на трансформації енергетичної системи України, щоб забезпечити формування чистої та розумної енергетичної системи. Система чистої енергетики буде спиратися на нові технології для забезпечення внутрішньої та європейської економіки вуглецево-нейтральними енергетичними ресурсами. Енергетична модернізація будівель та будівництво нових зелених будівель забезпечить скорочення енергетичної бідності та енергетичну незалежність України, для чого пропонуються такі ініціативи:

- Запровадити повну заборону російських енергоресурсів, забезпечити зберігання достатніх обсягів запасів та диверсифікувати енергопостачання;
- Розвивати відновлювані джерела енергії для забезпечення переходу на чисту енергію;
- Відбудувати інфраструктуру, яка буде відображати економічні потреби економіки та громадян, і забезпечити, щоб ця інфраструктура була здатна транспортувати нові енергетичні ресурси;
- Модернізувати житлові та приватні будинки відповідно до принципів енергоефективності;
- Розробити додаткові 30 ГВт ВДЕ, які забезпечать декарбонізацію енергетичного сектору та зменшення забруднення повітря, вироблятимуть водень та експортуватимуть його до ЄС з метою посилення енергетичної стійкості Європи та зменшення залежності від Росії;
- Розвивати енергетичну незалежність від критичних ресурсів і виробляти нові енергетичні ресурси, які замінять традиційне викопне паливо.

Трансформація енергетичної системи забезпечить конкурентоспроможність економіки, сприятиме розвитку української економіки та призведе до підвищення якості життя громадян.

#3. НОВА ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА | Україна має потужний промисловий потенціал та надлишок природних ресурсів, які можуть підтримати зелений перехід Європи. Війна призвела до знесення понад 100 промислових виробничих об'єктів та блокади морських портів, що забезпечували експорт понад 70% продукції, що призвело до економічного падіння на 30%. Нова зелена економіка України буде спрямована на побудову нової стійкої економіки, яка забезпечуватиме трансформацію української інфраструктури ресурсами та кваліфікованою робочою силою. Реалізований економічний потенціал України зміцнить автономію ЄС та підтримає зелений перехід Європи за допомогою 1) сучасних природних ресурсів, таких як літій, титан та кобальт; 2) чистої енергії, яка експортуватиметься до ЄС; 3) зелених промислових продуктів, таких як зелена сталь, батареї, ВДЕ, які будуть вироблятися в Україні; 4) безпечної та якісної сільськогосподарської продукції, яка зміцнить продовольчу безпеку Європи. Відтак, пропонуються такі ініціативи:

- Перебудувати виробничі потужності за енергоефективними технологіями, які б забезпечили конкурентоспроможність економіки, зменшили вуглецевий слід та значно зменшили забруднення повітря;
- Розвивати чисту транспортну та зарядну інфраструктуру, яка б значно зменшила негативний вплив на навколишнє середовище, забезпечила б зменшення вуглецевого сліду продукції та зменшила б енергетичну залежність України;
- Здійснити перехід до нових технологій, які покладаються на вуглецево-нейтральні енергетичні ресурси;
- Відповідально реалізувати потенціал природних ресурсів і забезпечити Європу ресурсами, необхідними для зеленого переходу, такими як літій, кобальт, титан тощо;
- Інтегруватися в європейські харчові, енергетичні та промислові ланцюги створення вартості в новій зеленій економіці;
- Розвивати циркулярну економіку, яка забезпечить ефективне поводження з відходами та повторне використання ресурсів.

Розвиток нової зеленої економіки забезпечить конкурентоспроможність української продукції на світовому ринку та забезпечить європейську економічну стійкість, забезпечуючи Європу найважливішими ресурсами, продуктами та послугами.

#4. ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ ТА РОЗВИТОК БІОРИЗНОМАНІТТЯ | Війна завдала збитків понад 1,2 млн. га природних заповідників, під загрозою перебуває понад 20% природно-заповідного фонду. Крім того, лісам України завдано збитків на понад 440 млн доларів США, площі лісових пожеж збільшуються в 41 раз за рік. Крім того, станом на кінець травня забруднено 13% території України. Станом на травень 2022 року Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України зафіксовано 254 злочини проти довкілля з понад 1500 задокументованими фактами. Відновлення та розвиток природних ресурсів пом'якшить негативний вплив зміни клімату та покращить якість життя. Процес відновлення буде зосереджено на адаптації до змін клімату як відповіді на довгострокові загрози, які створюють зміни клімату для природних і людських ресурсів України, включаючи біорізноманіття, вплив на екосистеми та міграцію. Відтак, пропонуються такі ініціативи:

- Розвивати лісове господарство, керуючи вирубкою лісу та висадкою нових дерев;
- Забезпечити безпеку українських територій шляхом проведення розмінування;
- Відновлювати деградовані землі та ефективно їх використовувати;
- Побудувати засоби для ефективного поводження з відходами та циркулярного використання матеріалів;
- Розвивати природні ресурси, які підвищують стійкість територій до стихійних лих, таких як повені та пожежі;
- Зберігати та розвивати природні багатства України.

Адаптація до зміни клімату підсилює стійкість України проти стихійних лих, спричинених зміною клімату, та забезпечила б вищу якість життя в чистому природному середовищі.

МОЖЛИВОСТІ ПІДТРИМКИ | Маючи передовий досвід декарбонізації економіки та впровадження найкращих практик щодо пом'якшення впливу людини на навколишнє середовище, міжнародні партнери зможуть зробити свій внесок у еко-відновлення України: (1) *технічна підтримка уряду України* у розбудові архітектури кліматичного урядування може допомогти Україні забезпечити зелений та справедливий перехід; (2) *інвестиції в розвиток зеленої економіки України*, включаючи, але не обмежуючись, ВДЕ, енергоефективне житло, сучасну енергетичну інфраструктуру тощо, були б цінним внеском у швидку реконструкцію України; (3) *створення рівних можливостей для України*, як європейського партнера, у а) доступі до довгострокових джерел фінансування бізнесу, фінансових установ та уряду; б) доступі до глобальних об'єднань знань і програм НДДКР; в) доступі до європейського ринку українських продуктів і послуг з урахуванням українського контексту допоможе побудувати стійку європейську економіку та підтримати економічне відновлення України; (4) *Фінансова та матеріальна допомога* у подоланні наслідків бойових дій на території України, наприклад, допомога в гуманітарному розмінуванні, у тому числі розмінуванні морських шляхів, боротьбі із забрудненням води та ґрунтів.

Реалізувавши запропоновані ініціативи, Україна вийде на якісно новий рівень розвитку та вступить у фазу модернізації економіки, що призведе до позитивних змін як у розбудові заможної економіки, так і в досягненні вищої якості життя.

На запит Організаційного комітету URC2022 цей бриф був підготовлений Центром економічного відновлення (ЦЕВ) на основі широких консультацій із стейкхолдерами, зокрема представниками влади, громадянського суспільства, бізнесу, місцевого самоврядування та наукових кіл. Висловлені точки зору належать авторам та коментаторам, і їх не слід розглядати як позицію урядів України чи Швейцарії.